

**PREPOZNAJU LI STUDENTI DRUŠTVENO-
HUMANISTIČKIH ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U
OSIJEKU KNJIŽNICU KAO MJESTO PRISTUPA
DIGITALNOM SADRŽAJU**

**DO THE STUDENTS OF SOCIAL SCIENCES, HUMANITIES
AND ARTS AT THE JOSIP JURAJ STROSSMAYER
UNIVERSITY IN OSIJEK PERCEIVE THE LIBRARY AS A
GATEWAY TO ACCESS THE DIGITAL CONTENT**

Marta Radoš

marta.rados@uaos.hr

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Josipa Zetović

jzetovic@foozos.hr

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku

UDK / UDC 027.7:004(497.543Osijek)
168.522-057.87

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Sažetak

Cilj ovoga istraživanja je utvrditi koliko i u kojoj mjeri se studenti društveno-humanističkih znanosti i umjetnosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku koriste digitalnim izvorima. Također se istražuje predstavlja li knjižnica sponu između studenata i izvora koje pretražuju ili dolaskom novih generacija gubi ulogu posrednika. Istraživanje je provedeno metodom anketnog upitnika, a ispitivana je digitalna pismenost studenata u odnosu na aktivnosti i edukaciju koju njihova knjižnica provodi o uporabi digitalnih izvora. Rezultati istraživanja pružaju odgovore na pitanja vezana uz razvoj knjižničnih usluga koje su prilagođene novim generacijama studenata te koje omogućuju da studenti još više percipiraju knjižnicu kao središte digitalnih izvora.

Ključne riječi: edukacija korisnika, digitalni izvori, knjižnica, istraživanje, studenti

Summary

The goal of this research is to establish how much and to what extent the students of social sciences, humanities and arts at the Josip Juraj Strossmayer University in Osijek use the

digital sources. It also aims to determine if the library serves as a link between students and sources, they search for or if it is losing its role of mediator upon the onset of new generations. The research employed the method of survey questionnaire, which inquired into the students' digital literacy related to their library's activities and instruction on the use of digital sources. The research results offer the answers to questions referring to the development of library services which are adapted to new student generations and which enable students to enhance their perception of the library as a center of digital sources.

Key words: digital sources, library, research, students, user instruction

Uvod

Usljed naglog razvoja informacijskog društva povećane su mogućnosti za pristup informacijama, a ubrzani razvoj novih tehnologija mijenja dosadašnji način obrazovanja na svim razinama. Obrazovni sustav trebao bi poučiti pojedinca kako učiti kao stručnjak, a ne naučiti ga biti stručnjakom. Trebao bi također poučiti sve dionike sustava kako prikupljati, odabirati, organizirati, upravljati i koristiti informacije. Suvremeno obrazovanje zahtijeva sve više vještina, obrazovne ciljeve nemoguće je postići bez vještina pismenosti, a korištenje novih tehnologija i pojava digitalne pismenosti donijeli su novi koncept rukovanja informacijama.

U visokoškolske knjižnice već niz godina dolaze studenti koji posjeduju izuzetno dobre digitalne vještine, generacije su to rođene u vrijeme interneta, digitalizacije, te ih u literaturi nazivaju *digitalnim urođenicima* (engl. *digital natives*). Pojam digitalnih urođenika prvi je predstavio Prensky 2001. godine, definirajući ih kao generaciju ljudi rođenih poslije 1980. godine.¹ Mnoge su definicije digitalnih urođenika, a kao neke od njihovih temeljnih karakteristika navode se orijentiranost na dobivanje informacija unutar internetskog okruženja, nestrpljivost, a često i površnost u pretraživanju informacija. Prema Prenskom, digitalni urođenici imaju kulturu spojenosti, online dijeljenja i stvaranja, uronjeni su u digitalne tehnologije te uče drukčije od starijih generacija.

Navike generacije digitalnih urođenika uključuju:

- brzo primanje informacija
- obavljanje više stvari odjednom – *multitasking*
- prvo gledaju grafički prikaz, a zatim tekst
- pristupaju informacijama nasumično (*random*), s bilo kojeg mjesta i u bilo koje vrijeme
- žele da ih se odmah pohvali i nagradi
- imaju na raspolaganju informacijske sustave koji će raditi za njih, kao što je prvenstveno Google.²

---

¹ Prensky, M. Digital natives, digital immigrants. // *On the Horizon* 9, 5(2001), 1065. [citirano: 2017-04-06]. Dostupno na: <http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20%20digital%20natives%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf>

² *Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula* / S. Dizdar et al. Sarajevo: Univerzitet, 2012. Str. 11.

Istraživanja o informacijskom ponašanju internet generacije studenata ukazuju kako je web prvo mjesto pristupa informacija, no upućuju i na sljedeće probleme svojstvene digitalnim urođenicima:

- nepostojanje cjelovite slike o pretraživanju informacija u digitalnom okruženju
- poteškoće u upravljanju i redukciji u svjetlu pretrpanosti informacijama
- problem postavljanja strategije pretraživanja za pronalazak relevantnih izvora
- nesigurnost u pretraživanju
- nasumično biranje pojmova za pretraživanje
- nedostatno kritičko promišljanje
- neispravne strategije kao što je *copy paste*
- kod kriterija odabira informacija služe se vizualnim elementima, umjesto relevantnosti informacija
- donose zaključke na temelju malog broja informacija.³

Današnji obrazovni sustav podrazumijeva i očekuje od studenata posjedovanje digitalnih vještina i digitalnu pismenost. Generacija je to odrasla s tehnologijom, kojoj je izložena od ranog djetinjstva, te je vještine digitalne pismenosti stekla kroz neformalno obrazovanje. Na fakultetima i u knjižnicama očekuje se da imaju neka prvobitna e-znanja, da digitalne vještine koje su stekli putem neformalnog obrazovanja koriste u nastavne svrhe, a ne u svrhu zabave.

Cilj je ovoga rada istražiti koliko se studenti osjećkoga Sveučilišta, koji pripadaju generaciji digitalnih urođenika, koriste digitalnim izvorima, te predstavlja li knjižnica sponu između studenata i izvora koje pretražuju ili dolaskom novih generacija gubi ulogu posrednika. Među studentima Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera namjerno su odabrani studenti društveno-humanističkih znanosti i umjetnosti kao uzorak na kojemu je provedeno ovo istraživanje.

Informacijska i digitalna pismenost

Informacijska i digitalna pismenost temelj su obrazovanja i kasnijeg cjeloživotnog učenja, te su pojmovi koji ne mogu postojati jedan bez drugoga. Budući da je cilj fakulteta i sveučilišta mlade ljude pripremiti za cjeloživotno učenje, informacijska je pismenost u posljednjih nekoliko godina bila tema brojnih istraživanja. Naglasak je na sposobnosti studenata da prepoznaju svoje informacijske potrebe, budu sigurni u svoje sposobnosti rješavanja problema, te prepoznaju relevantne informacije. Informacijsku su pismenost definirale organizacije i udruženja na svim razinama ob-

---

³ Špiranec, S.; M. Banek Zorica. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008. Str. 109-110.

razovanja, predstavljen je niz modela i standarda kako bi se informacijska pismenost mogla što uspješnije vrednovati.⁴

Informacijska pismenost podupire cjeloživotno obrazovanje kroz aktivnosti, zahtijeva uporabu tehnologije, odnosno digitalne pismenosti. Digitalna pismenost, pak, definira se kao sposobnost da se pristupi umreženim računalnim izvorima i da ih se upotrijebi.⁵ Umjesto pojma digitalne pismenosti u novije se vrijeme sve učestalije koristi pojam *digitalna kompetencija*. Još 2006. godine Europski parlament je digitalnu kompetenciju istaknuo kao jednu od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje.⁶

Istraživanja digitalne pismenosti⁷ u posljednjih desetak godina pokazuju da studenti posjeduju digitalne vještine, ali da u većini nisu digitalno pismeni, te ukazuju na to da bi neposjedovanje vještina digitalne pismenosti moglo dovesti do toga da studenti nisu u mogućnosti ispuniti zahtjeve obrazovnog procesa danas. Istovremeno studenti sami smatraju da posjeduju sve potrebne vještine.⁸ Nisu svjesni razlike između posjedovanja samih vještina i mogućnosti njihovog korištenja.

Prema Bawden, komponente digitalne pismenosti uključuju sljedeća:

a) znanja

- svjesnost širokog opusa informacija i upotrebe mrežnih izvora
- razumijevanje uloge i upotreba mrežnih informacija u svakodnevnim situacijama
- razumijevanje sustava kojim su mrežne informacije generirane, upravljane i dostupne

b) vještine

- vađenje specifičnih informacija s interneta
- manipulacija mrežnim informacijama
- korištenje mrežnih informacija u svrhu donošenja poslovnih i osobnih odluka.⁹

---

⁴ Isto. Str. 49.

⁵ Gilster, P. Digital literacy. Wiley Computer Publishing, 1997. Str. 1.

⁶ The Digital Competence Framework 2.0. [citirano: 2017-04-06]. Dostupno na:

<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>

⁷ Bennett, S.; K. Maton; L. Kervin. The “digital natives“ debate: a critical review of the evidence. // *British Journal of Educational Technology* 39(2008), 775-786.; Jones, C.; R. Ramanau; S. Cross; G. Healing. Net generation or digital natives: is there a distinct new generation entering university? // *Computers & Education* 54, 3(2010), 722-732.; Ng, W. Can we teach digital natives digital literacy? // *Computers & Education* 59, 3(2012), 1065-1078.; Kennedy, G.; T. S. Judd; A. Churchward; K. Gray; K. Krause. First year students’ experiences with technology: are they really digital natives? // *Australian Journal of Educational Technology* 24, 1(2008), 108-122.; Stahl, T. How ICT savvy are digital natives actualy? // *Nordic Journal of Digital Literacy* 12, 2(2017), 89-108.

⁸ Ng, W. Nav. dj.,1068.

⁹ Bawden, D. Information and digital literacies: a review of concepts. // *Journal of Documentation* 57, 2(2001), 248-249. DOI: <https://doi.org/10.1108/EUM0000000007083>

Wan Ng navodi tri dimenzije digitalne pismenosti koje se međusobno isprepliću, a to su: tehnička dimenzija, kognitivna dimenzija, te socijalno-emocionalna dimenzija. Tehnička dimenzija podrazumijeva posjedovanje tehničkih vještina za uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije, kognitivna dimenzija zahtijeva znanja u pogledu etičkih, moralnih i zakonskih okvira korištenja digitalnih izvora, dok socijalno-emocionalna dimenzija ukazuje na odgovorno korištenje interneta.¹⁰ Svim tim dimenzijama digitalne pismenosti zajedničko je kritičko prosuđivanje digitalnih izvora.

U hrvatskim visokoškolskim knjižnicama već se nekoliko godina istražuju različiti aspekti informacijske pismenosti kroz praktične i teorijske radove i na svim sveučilištima,¹¹ no o temi digitalne pismenosti u visokoškolskom obrazovanju u literaturi se govori oskudno, većinom samo kroz radove koji dolaze s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.¹²

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera utemeljeno je 1975. godine i trenutno okuplja 17 znanstveno-nastavnih sastavnica: jedanaest fakulteta,¹³ pet sveučilišnih odjela,¹⁴ te Umjetničku akademiju. Sveučilište je u akademskoj godini 2016./2017. brojilo ukupno 16 539 studenata, od kojih je 7655 studenata upisano na studije iz područja društvenih i humanističkih znanosti i umjetnosti.¹⁵

Na svim sastavnicama, koje obrazuju studente u područjima društvenih i humanističkih znanosti i umjetnosti ispitanih u ovome istraživanju, organizirana je knjižnična djelatnost, te knjižnice kontinuirano ulažu napore u osiguravanje pristupa potrebnim digitalnim sadržajima, informiraju studente o njima, te nude različite oblike poduke korištenja digitalnih izvora.

---

¹⁰ Ng, W. Nav. dj., 1068.

¹¹ Hasenay, S.; S. Mokriš Marendić. Informacijsko opismenjavanje korisnika Gradske i sveučilišne knjižnice i Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku. // *Kemija u industriji* 57, 12(2008), 556-558.; Golenko, D.; P. Vilar; I. Stričević. Information literacy skills of law students: challenges for academic librarians. // Scientific seminar with international participation "Information literacy-training models and best practices", Varna, Bulgaria, October 18-19, 2012.

¹² Golenko, D. Digitalna pismenost studenata: izazovi za visokoškolsko obrazovanje. // *Stručni skup Koliko smo pismeni/nepismeni: digitalna pismenost našeg doba*, Zagreb, 8. rujna 2017.; Arh, E.; D. Golenko; B. Pemper. Digitalni urođenici u Sveučilišnoj zajednici: (istraživanje na Sveučilištu u Rijeci). // *12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje?: pohrana i zaštita knjižnične građe: profesija „knjižničar“?: usluge i korisnici: zbornik radova / ur. A. Martek i E. Rybak Budić*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 187-198.

¹³ Elektrotehnički fakultet, Ekonomski fakultet, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Filozofski fakultet, Građevinski fakultet, Katolički bogoslovni fakultet, Medicinski fakultet, Poljoprivredni fakultet, Pravni fakultet, Prehrambeno-tehnološki fakultet, Strojarski fakultet.

¹⁴ Odjel za biologiju, Odjel za fiziku, Odjel za kemiju, Odjel za kulturologiju, Odjel za matematiku.

¹⁵ Podaci dobiveni na temelju osobne korespondencije s Uredom za nastavu i studente pri Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera.

Cilj istraživanja i pretpostavka

Istraživanjem se željelo ustanoviti prepoznaju li studenti društveno-humanističkih znanosti i umjetnosti knjižnicu kao mjesto koje ih povezuje s digitalnim sadržajima ili nove generacije korisnika knjižnicu zaobilaze jer smatraju da im knjižnica ne može ponuditi ništa novo kada su u pitanju digitalni izvori i pristup njima.

Krenulo se s pretpostavkama da studenti smatraju:

- da posjeduju izuzetno dobre vještine pretraživanja digitalnih sadržaja, te
- da im u pretraživanju i korištenju digitalnih sadržaja knjižnica nije potrebna.

Metodologija, instrument i uzorak

Istraživanje je provedeno temeljem pisanih i online upitnika upućenih studentima tijekom ožujka i travnja 2017. godine. Sudjelovali su studenti sedam znanstvenonastavnih sastavnica osječkoga Sveučilišta, a koji se obrazuju na studijima iz područja društveno-humanističkih znanosti i umjetnosti.¹⁶

Istraživanjem se željelo doći do odgovora na sljedeća pitanja:

- Koji oblik digitalnog sadržaja studenti koriste i na koji način mu pristupaju?
- U koju svrhu pretražuju digitalni sadržaj?
- Jesu li zadovoljni pretraženim digitalnim sadržajem?
- Jesu li zadovoljni svojim sposobnostima pretraživanja digitalnog sadržaja i pomaže li im u tome knjižnica?

Prije provođenja istraživanja, uočeno je da sve knjižnice visokoškolskih institucija čiji su studenti ispitivani provode neke oblike informacijskog opismenjavanja svojih studenata, bilo kao grupne, individualne ili online edukacije o pretraživanju informacija.¹⁷ Također redovito na svojim mrežnim stranicama i na društvenim mrežama informiraju korisnike o dostupnim digitalnim sadržajima.

Na anketni upitnik odgovorilo je ukupno 398 studenata sa sedam društveno-humanističkih i umjetničkih sastavnica Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. U analizi prikupljenih podataka korišteni su postotci. Anketni upitnik je koncipiran tako da je podijeljen u četiri tematske cjeline. Prva skupina pitanja odnosi se na ispitanikove opće podatke, druga na ispitanikovo pretraživanje digitalnog sadržaja, treća na ispitanikovo zadovoljstvo pretraživanjem sadržaja, a četvrta na ispitanikovo zadovoljstvo uslugama koje pruža knjižnica.

---

¹⁶ Istraživanjem su obuhvaćeni studenti Ekonomskog fakulteta, Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti, Filozofskog fakulteta, Katoličkog bogoslovnog fakulteta, Odjela za kulturologiju, Pravnog fakulteta te Umjetničke akademije.

¹⁷ Vidi primjere edukacije korisnika knjižnica Pravnog fakulteta u Osijeku, Ekonomskog fakulteta u Osijeku, Filozofskog fakulteta u Osijeku te Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. [citirano: 2017-04-06] Dostupno na: <http://www.pravos.unios.hr/knjiznica/edukacija>; <http://www.efos.unios.hr/knjiznica/edukacija/>; <http://www.ffos.unios.hr/knjiznica/edukacija-korisnika>; <http://wt.foozoz.hr/knjiznica/informacijske-usluge>

Analiza rezultata ankete

Iz skupine pitanja o općim podacima ispitanika doznaje se da većinu ispitanika čine studentice (74,9%) u dobi između 20 i 25 godina (72,6%). Njihova dob svrstava ih u generaciju digitalnih urođenika, to jest studenata rođenih u vrijeme pojave interneta koji su odrastali uz njega i uz tehnologiju koja se otada ubrzano razvijala – osobna računala i mobitele.

Nastojalo se podjednako ispitati studente preddiplomskih, diplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija, a anketu je ispunilo i nekoliko studenata s doktorskih studija. Ipak, najviše je odgovora došlo s preddiplomskih studija i to sa prvih godina studiranja, što je išlo u prilog postavljenim ciljevima istraživanja. To je vidljivo u podacima o godini studiranja ispitanika: prva godina studija 24,6%, druga godina 23,4%, treća godina 17,6%, četvrta 20,9%, te peta godina studija 13,6%. Stoga, premda su podjednako zastupljeni odgovori studenata svih pet godina studiranja, najviše je odgovora ipak došlo od studenata s prve dvije godine studiranja. Uzmu li se u obzir i podaci o fakultetu na kojem ispitanik studira, može se reći da je po profilu prosječan ispitanik ovog istraživanja studentica u dobi od 20 do 25 godina prve godine preddiplomskog studija Filozofskog fakulteta u Osijeku.

Rezultati iz tematske skupine pitanja o pretraživanju digitalnog sadržaja, kojima se željelo saznati koji oblik digitalnog sadržaja studenti koriste te na koji im način pristupaju, pokazuju da nisu dovoljno upoznati s digitalnim zbirkama kojima imaju pristup.

Zadovoljavajuća je činjenica da 83,1% ispitanika koristi online katalog, a od toga ih je 36,5% izjavilo da katalog koriste *uvijek* i *često* (Tablica 1.). Samo je 16,9% ispitanika odgovorilo da nikad ne koriste online katalog. No, baze podataka, digitalne zbirke i digitalne knjižnice koriste se u dosta manjem postotku, čemu uzrok može biti njihovo neprepoznavanje kao izvora ili nedovoljna upoznatost s istima. Digitalne zbirke i digitalnu knjižnicu nikad ne koristi 30% ispitanika, dok je postotak onih koji uvijek koriste navedeno zanemariv, a broj ispitanika koji često koriste digitalne zbirke i digitalnu knjižnicu ne prelazi 10%. Baze podataka, pak, u najvećem postotku koriste se *ponekad* (32,2%), pa zatim *rijetko* (23,7%) i *nikad* (19,1%).

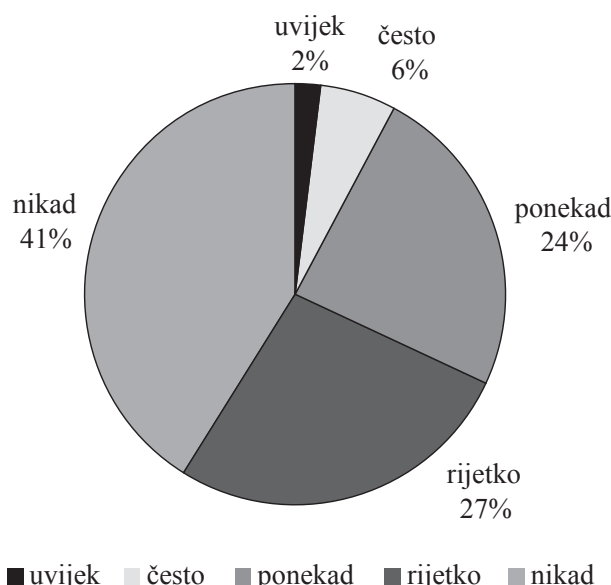
Tablica 1. Učestalost korištenja digitalnih sadržaja

	Uvijek (%)	Često (%)	Ponekad (%)	Rijetko (%)	Nikad (%)
Online katalog	11,6	24,9	29,5	17,1	16,9
Digitalna knjižnica	2,8	15,4	27,2	25,4	29,2
Digitalna zbirka	2,0	8,8	26,7	28,7	33,8
Baza podataka	6,0	18,9	32,2	23,7	19,1

Loomen Carnet koriste ili *često* ili *nikad*, a odgovore možemo povezati s vrstom fakulteta, tako da se u najvećoj mjeri koristi na Ekonomskom fakultetu, Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti, Odjelu za kulturologiju, te na Umjetničkoj akademiji,

dok je manja učestalost korištenja na Filozofskom, Pravnom i Katoličkom bogoslovnom fakultetu.

Zanimljivo je da repozitorij većina studenata nikad ne koristi, što je iznenađujuće jer su svi fakulteti, čije smo studente ispitivali u ovom istraživanju, oformili svoje repozitorije. Tako se 40,9% ispitanika izjasnilo da *nikad* ne koriste repozitorij matične institucije, *ponekad* repozitorij koristi 24,1% ispitanika, *rijetko* 26,6%, a *često* i *uvijek* ukupno 8,6% (Slika 1.).

Slika 1. Učestalost korištenja institucijskog repozitorija

Kada su u pitanju digitalni sadržaji koje studenti pretražuju, najčešće su to slike (34,17% *uvijek* i 36,93% *često*) i tekst (27,13% *uvijek* i 45,22% *često*), te video (27,64% *uvijek* i 31,66% *često*), dok audio zapise pretražuju u nešto manjoj mjeri (21,6% *uvijek* i 19,85% *često*). Što se tiče pretraživanja e-knjiga i e-časopisa, premda ih samo 10% *uvijek* pretražuje e-knjige, a samo 12,56% ih *uvijek* pretražuje e-časopise, podaci o tome da ih visoki postotak koristi *često* i *ponekad* (e-knjige 28,39% *često* i 34,17% *ponekad*, a e-časopise 30,4% *često* i 27,39% *ponekad*) nisu zanemari-vi i govore nam da su studenti upoznati i s ovim oblicima digitalnih sadržaja i da koriste i jedne i druge (Tablica 2.).

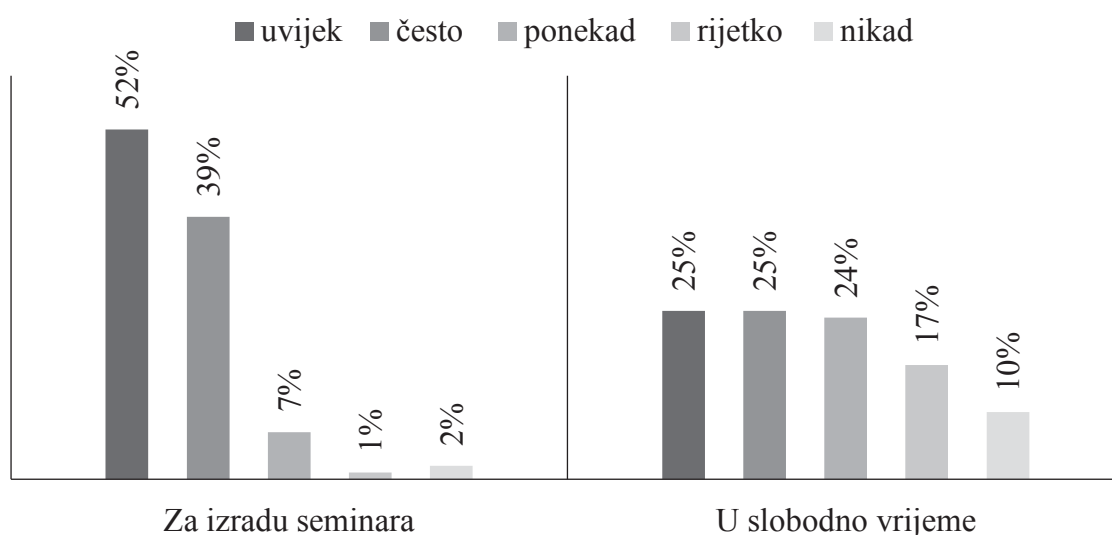
Tablica 2. Oblici digitalnog sadržaja koje korisnici pretražuju

	Uvijek (%)	Često (%)	Ponekad (%)	Rijetko (%)	Nikad (%)
e-knjiga	10	28,39	34,17	15	12,31
e-časopis	12,56	30,4	27,39	16,08	13,57
tekst	27,13	45,22	19,1	5,02	3,51
slika, fotografija	34,17	36,93	14,07	8,29	6,53
video	27,64	31,66	19,35	11,3	10,05
audio	21,6	19,85	18,84	20,1	19,6

Na pitanje u koju svrhu koriste digitalni sadržaj, njih 52% je odgovorilo da ih *uvijek* koristi, a 39% *često* za izradu seminara. Digitalni sadržaj pretražuju i za potrebe završnih (30% *uvijek*) i diplomskih radova (23,25% *uvijek*), te za izradu projekata (31,5% *često*) i za polaganje ispita (37% *često*), a nešto manje za dopunu onoga što ih zanima (32,75% *ponekad*) i dopunu nastave (31,5% *ponekad*).

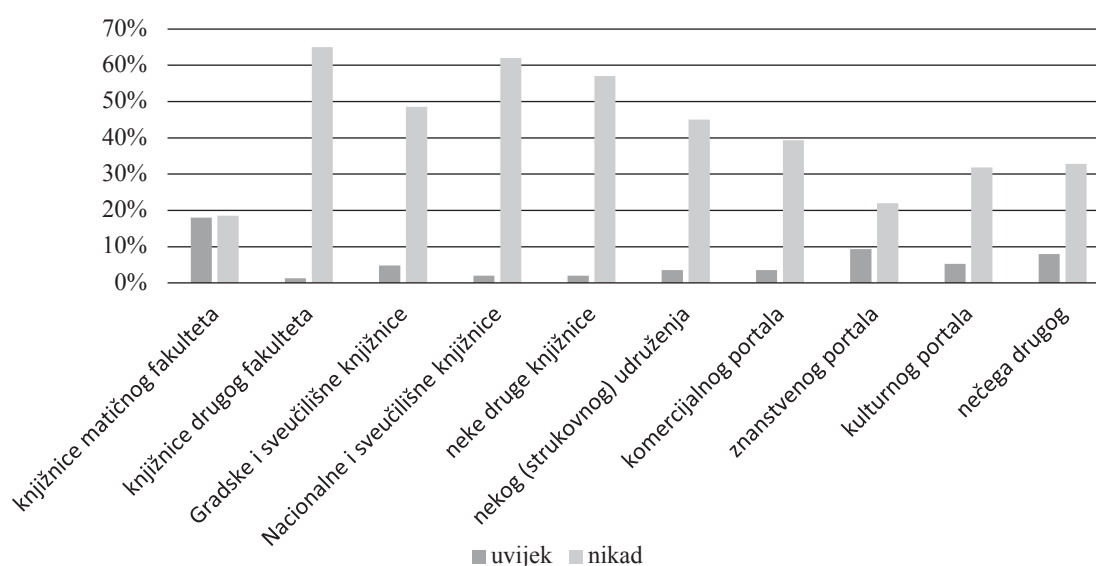
Izuzetno neobičan odgovor dobili smo o korištenju digitalnih izvora u slobodno vrijeme. Tako digitalne sadržaje u slobodno vrijeme podjednako koriste *uvijek* (25%), *često* (25%) i *ponekad* (24%), dok ih *rijetko* koriste njih 17%, a *nikad* čak 10% (Slika 2.). Iznenađuje da ih toliko veliki postotak nikada ne pretražuje digitalni sadržaj u slobodno vrijeme, budući da ih je većina rekla da digitalnom sadržaju pristupaju putem privatnog računala i privatnog mobitela, što možemo vidjeti u analizi sljedećih pitanja. Ovaj odgovor o slobodnom vremenu bi mogao ukazivati na slabu digitalnu pismenost studenta kojima nije jasno da je i zabavan sadržaj također digitalan sadržaj.

Slika 2. Svrha pretraživanja digitalnog sadržaja

Što se tiče pristupa digitalnom sadržaju, ne iznenađuje podatak da digitalnom sadržaju većinom pristupaju putem privatnih računala (64,75% *uvijek*) i mobitela (53,25% *uvijek*), budući da se to može primijetiti u svakodnevnom radu u knjižnici i da je to i bio povod ovog istraživanja. Dakle, podaci govore da računala u knjižnici matičnog fakulteta *nikad* ne koristi njih 30,2%, a 30% ih koristi *ponekad*, te 20,4% *rijetko*. Pretpostavljamo da je tome razlog nezadovoljstvo računalnom opremom, što će se pokazati u odgovorima na daljnja pitanja upitnika. Vjerojatno je sličan razlog i to što računala u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek njih 67,8% *nikad* ne koristi. Premda imaju pravo s pokazom indeksa koristiti i knjižnicu drugih fakulteta, odnosno njihove čitaonice i računala, za to se *nikada* ne odlučuje njih 81,9%. Nešto malo više nego računala u knjižnici koriste računala na fakultetu – njih 33,5% *ponekad*, a *nikad* njih 25,2%. Tableti nisu u širokoj upotrebi, ni na fakultetu niti privatno – tablet fakulteta *nikad* ne koristi njih 84,6%, a privatni tablet ne koristi *nikad* njih 65%.

Iako ne koriste računala u knjižnici, ipak knjižnicu prepoznaju kao poveznicu s digitalnim sadržajem budući da većinom upravo putem mrežnih stranica knjižnice matičnog fakulteta pristupaju digitalnom sadržaju (Slika 3.). Tako nju *uvijek* izabiru njih 18,1%, *često* 23,9%, a *ponekad* također 23,9%. Mrežne stranice knjižnice drugog fakulteta, neke druge knjižnice, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, pa čak i Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku uglavnom *nikad* ne posjećuju. Dakle, samo svoju knjižnicu smatraju poveznicom prema digitalnom sadržaju, a druge knjižnice, makar bile i sveučilišne, ne doživljavaju toliko kao pomoć u pristupu digitalnom sadržaju. Poslije toga izabiru najčešće znanstveni portal, pa *nešto drugo*, pa zatim kulturni portal, pa komercijalni portal i na kraju portal nekog (strukovnog) udruženja.

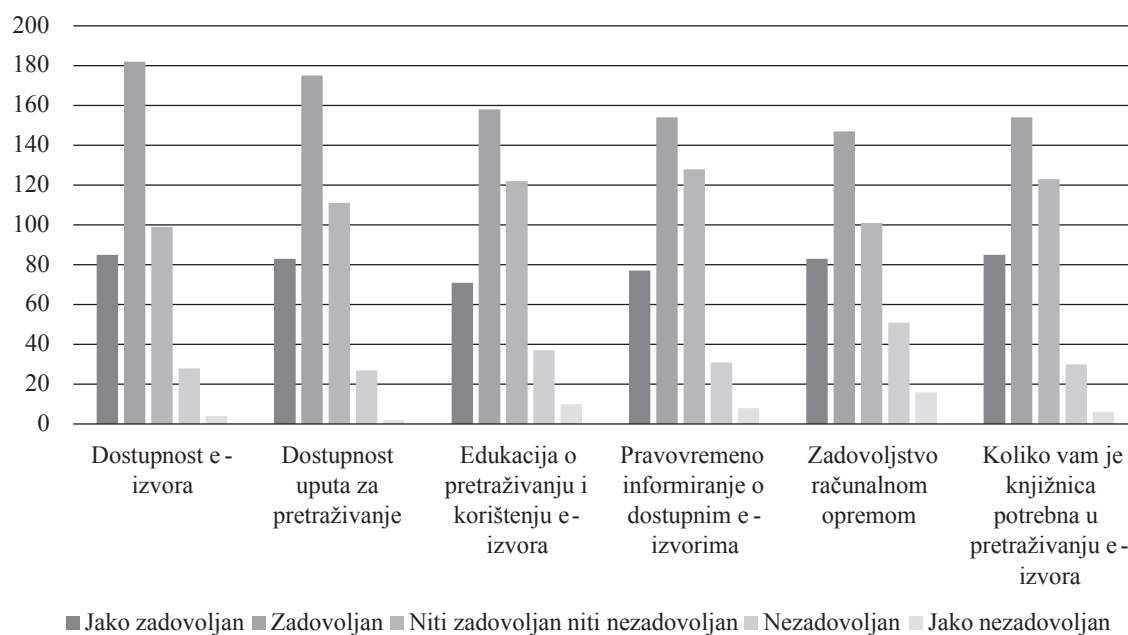
Slika 3. Pristup digitalnom sadržaju

Iz odgovora na dosad navedena pitanja možemo zaključiti da studenti ipak premalo koriste računala u knjižnici, da bi mogli više koristiti mrežne stranice knjižnice i više pretraživati e-časopise i e-knjige, no kada ih se pita o zadovoljstvu prilikom pretraživanja digitalnog sadržaja i o zadovoljstvu uslugama koje pruža knjižnica, velika većina ih je zadovoljna. Što se tiče zadovoljstva prilikom pretraživanja digitalnog sadržaja podjednako su *jako zadovoljni* i *zadovoljni* i dostupnošću zbirke (9,8% *jako zadovoljni*, 47,5% *zadovoljni*) i dostupnošću samog digitalnog sadržaja (9,5% *jako zadovoljni*, 50% *zadovoljni*), kao i s opcijama pretraživanja (13% *jako zadovoljni*, 49,3% *zadovoljni*) i uputama za pretraživanje (11,8% *jako zadovoljni*, 42,5% *zadovoljni*), no ipak su najzadovoljniji s korisnošću pronađenog sadržaja (13% *jako zadovoljni*, 53,8% *zadovoljni*).

Svoje sposobnosti prilikom pretraživanja digitalnog sadržaja također uglavnom ocjenjuju kao nešto s čime su *jako zadovoljni* ili *zadovoljni*. Ipak, najnezadovoljniji su svojom sposobnošću učinkovitog korištenja institucijskog repozitorija (*jako zadovoljni* tek 12%), zatim sa svojom sposobnošću izbora materijala prema točnosti sadr-

žaja (*jako zadovoljni* 20,5%), te s time koliko su upoznati s većim brojem tražilica koje koriste prilikom traženja informacija (*jako zadovoljni* 21,8%). Najzadovoljniji su pak sa svojom vještinom pretraživanja interneta (39,5% *jako zadovoljni*) i sa sposobnošću uključivanja novih informacija u postojeće znanje (34% *jako zadovoljni*). Odgovori ispitanika upravo na ovo pitanje ukazuju na ono što je spomenuto u uvodu – današnje generacije imaju stečene određene digitalne vještine, no još uvijek im određene vještine nedostaju da bi u potpunosti imali digitalnu pismenost. Iz odgovora je vidljivo da studenti sami mogu odrediti koje im vještine nedostaju, a knjižnice bi trebale iskoristiti te podatke kako bi uvrstile u edukaciju svojih korisnika specifične vještine koje im nedostaju.

Što se tiče zadovoljstva uslugama koje pruža knjižnica, iako su podjednako jako zadovoljni sa svim uslugama, ipak su najzadovoljniji dostupnošću e-izvora (46% *zadovoljni*) i dostupnošću uputa za pretraživanje (44,3% *zadovoljni*). Najnezadovoljniji su činjenicom koliko im je knjižnica potrebna u pretraživanju e-izvora (38,8% *zadovoljni*, ali *jako nezadovoljni* 1,8%), pravovremenim informiranjem o dostupnim izvorima (39% *zadovoljni*, ali *jako nezadovoljni* 2%), edukacijama o pretraživanju i korištenju e-izvora (40% *zadovoljni*, ali *jako nezadovoljni* 2,5%), te računalnom opremom (37% *zadovoljni*, ali *jako nezadovoljni* 4%). Upravo Slika 4. ukazuje na ono na čemu bismo trebali poraditi kako bi korisnici bili još zadovoljniji.

Slika 4. Zadovoljstvo uslugama knjižnice

Iako su većinom zadovoljni knjižnicom, pretraživanjem digitalnog sadržaja i svojim sposobnostima pri pretraživanju, ipak i sami uočavaju da im nedostaje znanja u pretraživanju i korištenju e-izvora. To je najviše došlo do izražaja u otvorenim pitanjima. Na pitanje *Koje aktivnosti bi knjižnica trebala provoditi kako bi vam približila digitalne zbirke?* njih 63,86% je navelo edukaciju, radionice, tečajeve i slično. A

u otvorenom pitanju *Kojim digitalnim zbirkama bi vaša knjižnica trebala imati pristup?* njih 88,75% od samo 80 odgovora napisalo je *ne znam* ili neodređeno *svima*. Postoji i mogućnost da su studenti jednostavno nezainteresirani za detaljnije istraživanje digitalnih izvora, što bi valjalo dodatno istražiti kroz neka druga istraživanja. Tome u prilog ide i jedan odgovor u otvorenom pitanju *Koje aktivnosti bi knjižnica trebala provoditi kako bi vam približila digitalne zbirke?* koji glasi: „Nikakve, već čini sve što može. Studenti koji ne žele koristiti i ne koriste digitalne zbirke neće to početi činiti ni da im se u kuću dođe i priča o digitalnim zbirkama. Dovoljno je preporučiti i obavijestiti da se dobio pristup novoj bazi“.

Zaključak

Rad donosi rezultate istraživanja korištenja digitalnog sadržaja među studentima osječkoga Sveučilišta, a koji pohađaju studije iz područja društveno-humanističkih znanosti i umjetnosti na sedam odabranih znanstveno-nastavnih sastavnica. Istraživanje je trebalo donijeti odgovore na niz pitanja vezanih uz pristup, korištenje i zadovoljstvo pretraženim digitalnim sadržajem. Nadalje, željelo se ispitati vide li studenti knjižnicu kao mjesto koje ih povezuje s digitalnim sadržajem, te smatraju li da im knjižničari mogu ukazati na mogućnosti pristupa i pretraživanja kojih oni, iako iznimnih digitalnih vještina, nisu u potpunosti svjesni. U istraživanje se krenulo s pretpostavkom da nove generacije studenata smatraju kako posjeduju izuzetno dobre digitalne vještine, te da smatraju da ih učinkovito koriste, a da knjižnicu zaobilaze jer smatraju da im ona u današnjem digitalnom svijetu ne može pružiti ništa novo kada su u pitanju digitalni izvori i pristup njima.

Rezultati istraživanja pokazali su da studenti nisu dovoljno upoznati s digitalnim zbirkama kojima imaju pristup. Pokazalo se, također, da digitalni sadržaj pretražuju uglavnom za izradu seminara, diplomskih i završnih radova, a nešto manje za polaganje ispita i dopunu nastave. Baze podataka, digitalne zbirke i digitalne knjižnice koriste se u prilično malom postotku, čemu uzrok može biti njihovo neprepoznavanje kao izvora ili nedovoljna upoznatost s istima. Također, začuđuje da je korištenje digitalnog repozitorija zanemarivo, iako su sve ispitane sastavnice oformile svoje repozitorije, a s obzirom da je pristup njima usluga novijeg datuma, bilo je za očekivati da su studenti s tim upoznati.

Svojim sposobnostima pretraživanja digitalnog sadržaja studenti su iznimno zadovoljni, kao i dostupnošću zbirke te uputama za pretraživanje, iako se iz prethodnih odgovora dalo zaključiti da ustvari sve navedeno relativno malo koriste. Najzadovoljniji su svojom sposobnošću pretraživanja interneta i sposobnošću uključivanja novih informacija u postojeće znanje, a najnezadovoljniji su sposobnošću učinkovitog korištenja institucijskog repozitorija, te svojim sposobnostima izbora materijala prema točnosti sadržaja. Iz dobivenih odgovora može se uočiti da doista imaju digitalne vještine za koje smo na početku pretpostavili da imaju, no da još uvijek imaju nedovoljno specifičnog znanja potrebnih za digitalnu pismenost, te da nisu svjesni što im

sve knjižnica može pružiti prilikom pristupa i korištenja digitalnog sadržaja. S druge strane, uslugama knjižnice su izrazito zadovoljni, te su svjesni da im nedostaje dodatne edukacije u pretraživanju e-izvora.

U odgovorima na otvorena pitanja često spominju i svoje nezadovoljstvo računalnom opremom, što može biti razlog zašto tako rijetko koriste računala u knjižnicama svojih fakulteta. Ipak, koristeći mrežne stranice knjižnica i očekujući od knjižnica da im pruži edukaciju, možemo reći da prepoznaju knjižnicu kao mjesto koje im može još više približiti potreban digitalan sadržaj. Neovisno o tome što su nove generacije studenata odrastale uz nove tehnologije, bez znanja opće informacijske pismenosti, svoja će digitalna znanja rijetko učinkovito koristiti u svrhu nastave. Stoga visokoškolskim knjižnicama ostaje zadatak da svojim već zadovoljnim korisnicima i dalje pružaju ono što im treba, kao što je pristup digitalnom sadržaju, ali i da im nastoje pružiti još više kroz pojačanu edukaciju u svrhu digitalnog opismenjavanja.

Literatura

- Arh, E.; D. Golenko; B. Pemper. Digitalni urođenici u Sveučilišnoj zajednici: (istraživanje na Sveučilištu u Rijeci). // 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica: Knjižnice: kamo i kako dalje?: pohrana i zaštita knjižnične građe: profesija „knjižničar“?: usluge i korisnici: zbornik radova / ur. A. Martek i E. Rybak Budić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 187-198.
- Bawden, D. Information and digital literacies: a review of concepts. // *Journal of Documentation* 57, 2(2001), 218-259. DOI: <https://doi.org/10.1108/EUM0000000007083>
- Bennett, S.; K. Maton; L. Kervin. The “digital natives“ debate: a critical review of the evidence. // *British Journal of Educational Technology* 39(2008), 775-786
- The Digital Competence Framework 2.0. [citirano: 2017-04-06]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>
- Gilster, P. Digital literacy. Wiley Computer Publishing, 1997.
- Golenko, D. Digitalna pismenost studenata: izazovi za visokoškolsko obrazovanje. // Stručni skup Koliko smo pismeni/nepismeni: digitalna pismenost našeg doba, Zagreb, 8. rujna 2017.
- Golenko, D.; P. Vilar; I. Stričević. Information literacy skills of law students: challenges for academic librarians. // Scientific seminar with international participation “Information literacy-training models and best practices“, Varna, Bulgaria, October 18-19, 2012.
- Hasenay, S.; S. Mokriš Marendić. Informacijsko opismenjavanje korisnika Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek i Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku. // *Kemija u industriji* 57, 12(2008), 556-558.
- Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula / S. Dizdar et al. Sarajevo: Univerzitet, 2012.

- Jones, C.; R. Ramanua; S. Cros; G. Healing. Net generation or digital natives: is there a distinct new generation entering university? // *Computers & Education* 54, 3(2010), 722-732. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.09.022>
- Kennedy, G.; T. S. Judd; A. Churchward; K. Gray; K. Krause. First year students' experiences with technology: are they really digital natives? // *Australian Journal of Educational Technology* 24, 1(2008), 108-122. [citirano: 2017-04-06]. Dostupno na: <https://ajet.org.au/index.php/AJET/article/view/1233/458>
- Ng, W. Can we teach digital natives digital literacy? // *Computers & Education* 59, 3(2012), 1065-1078. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.04.016>
- Prensky, M. Digital natives, digital immigrants. // *On the Horizon* 9, 5(2001). [citirano: 2017-04-06]. Dostupno na: <http://www.marcprensky.com/writing/prensky%20%20digital%20natives%20digital%20immigrants%20-%20part1.pdf>
- Stahl, T. How ICT savvy are digital natives actualy? // *Nordic Journal of Digital Literacy* 12, 2(2017), 89-108.
- Špiranec, S.; M. Banek Zorica. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, 2008.